

DO BEZPEČÍ V ČÍNĚ

V sedm hodin večer jsme šli do jídelny na večeři. Bylo tam šero, světla nesvítila. Francie a Anglie byly ve válce s hitlerovským Německem, a proto hrozilo nebezpečí ponorkového útoku. V jídelně, kde byla tma, jsem řekla manželovi: „Proboha, je zde na palubě spousta starých lidí – a nemají žádné vlasy!“ Neptali jsme se jich na to, prostě jsme snědli večeři a šli spát.

U snídaně byli v jídelně titíž lidé. Viděli jsme, že nejsou staří, ale hlavy mají oholené! Později jsme se dozvěděli, že to jsou vězni propuštění z koncentračního tábora Dachau. Američtí Židé za ně zaplatili Němcům, Němci je minulou noc kamionem dopravili do přístavu v Terstu, kde je nechali jen s šaty, které měli na sobě. Neměli žádné kapesníky, kartáčky na zuby, nic – a byli očividně hladoví.

S některými z nich jsme se spřátelili. Když Arnold opouštěl Curych, dostal od mého bratra Vildy kufr s šatstvem. Lidé z Dachau byli tak zoufale potřební, že jsem mezi ně rozdělila obsah celého kufříku. Byl tam jednonohý muž, architekt. Pověděl nám svůj příběh z „kříšťalové noci“. Když SA přišli do jeho bytu, pozdravil a oznámil svoji hodnost důstojníka z první světové války. Jeden z mužů SA ho udeřil tak silně, že přeletěl místnost. Zbili ho a poslali do Dachau. Na lodi byl sám, bez rodiny.

Jiný muž byl z Holandska. Slyšel, že manžel dělal finančníka, a zeptal se, co má udělat s penězi,

až se dostane do Šanghaje. Než mu poradil, chtěl Arnold vědět, kde peníze jsou. Když uslyšel, že zůstaly v Holandsku, byl ohromen. „Proč jste je tam nechal?“ zeptal se, „proč jste je nepřevedl do Curychu, nebo na jiné bezpečné místo?“

„Holandsko bude určitě brzy obsazeno! Jděte hned ke kapitánovi a zavolejte do banky, aby peníze okamžitě převedli,“ poradil mu. Bohužel ten člověk Arnoldovu radu neposlechl. 10. května 1940, když jsme ještě byli na lodi, byly Holandsko a Belgie napadeny nacistickým Německem. Hned první noc v Šanghaji ho našli, jak zcela nahý pobíhá kolem domu. Přijali ho do ústavu pro duševně choré.

To jsou jen dva z mnoha příběhů lidí na lodi. Na cestě do Šanghaje jsme jeli přes Benátky, Suezský kanál, Aden, Singapur, Manilu a Hongkong. Opustit loď jsme mohli jen v Manile. Je to krásné město, ale bylo tam velké horko. Jinde jsme na pevnou zem vystoupit nesměli, protože jsme byli bez státní příslušnosti.

Do Šanghaje jsme přijeli v pátek 10. května o půlnoci. Z lodi jsme vstoupili do malé budovy, kde zpracovávali naše doklady. Po celém měsíci na moři jsme konečně stáli na pevné zemi. Když jsme opouštěli celní budovu, čekaly na nás stovky lidí. Byli to uprchlíci z Německa, Rakouska a Československa a vyhlíželi, jestli na lodi není někdo z jejich města. Vyvolávali Vídeň, Berlín..., ale nikdo nevolal Praha. Když jsem vyšla na ulici, na rameni jsem měla Věru a za ruku jsem držela Milana (manžel se staral o zavazadla). Přivítali mě německy: „Podívejte na

tu ubohou mladou ženu s dvěma malými dětmi!“ Zastavila jsem se a zavolala (měla jsem vždycky silný hlas) „PRAHA!“ Odpověděl jediný člověk, Kurt Reitler. Zнала jsem ho, chodil na náboženství do stejné školy jako já, pocházel z Karlína.

Bylo nás tam šestnáct, včetně šesti dětí mladších šesti let a dvou párů z Vídně. Sprátelili jsme se s nimi na lodi. Později nám byli velmi vděční za pomoc. Reitler nás vzal do kavárny, odkud jsme začali obvolávat hotely. Bohužel, v té době byly v přístavu americké válečné lodi a vojáci obsadili veškeré hotely. Když jsem viděla, jak je pan Reitler zklamaný, řekla jsem mu, že potřebujeme jediný pokoj, aby se děti mohly vyspat v posteli. My ostatní to už nějak uděláme, ale i to bylo marné.

Do dvou hodin do rána obvolával domy české a ruské komunity a rozděloval nás do jednotlivých rodin. Vzali jsme si taxi – každý z nás musel v tom cizím městě někam jinam. Naše čtyřčlenná rodina šla do domu pana a paní Štemberových. Pan Štembera byl vůdcem českých skautů – Milan se později připojil k jeho skupině.

Ráno, když jsem se probudila, uslyšela jsem podivný zpěv: „Hai hau...“ Oblékli jsme se a sešli dolů, připraveni na nový den. Při snídani jsem se pana Štemberu zeptala na ten stále stejně znějící zvuk či zpěv. Vysvětlil, že někdo v sousedství staví dům. Když čínský kuli nese náklad, musí vydávat tento zvuk, aby vedoucí věděl, kde právě je, a kuli nemohl náklad ukrást.

Brzy jsem zjistila, že cizinci nezacházejí s Číňany

v jejich vlastní zemi hezky. Můj kuli se na mě nikdy nepodíval, ani když jsem s ním mluvila. Nejdřív jsem si myslela, že je plachý, ale potom jsem se dozvěděla, že se Číňan nesmí podívat bílé ženě do tváře. Byla tam i jiná omezení. Číňané nesměli do parku, pokud tam nepracovali. Čínská chůva do parku směla jen s bílým dítětem. Zahraniční obyvatelé Šanghaje měli mnoho způsobů, jak ukázat, kdo je tam pánem. Uprchlíky z Evropy, kteří dorazili nedávno, neměli rádi, protože jsme se chovali k Číňanům s úctou.

Příštího dne jsme si našli malý hotel na Joffre Avenue. Přestěhovali jsme se a začali jsme shánět byt. Manžel se šel dát ostříhat a oholit. Když se vrátil, řekl: „U všech všudy, oni mi připadají všichni stejní! Vrátný vypadá jako holič, ten jako číšník... já je nedokážu odlišit!“ Později jsme se to naučili.

Po týdenním pobytu v hotelu jsme našli dvoupodlažní byt. Bratr bydlel dole a my nahoře. Ulice se jmenovala *Destilano* a byla ve Francouzské koncesi (zvláštní autonomní útvar s francouzskou správou, jenž fungoval na bázi exterritoriality). Brzy jsme zjistili, že naši sousedé jsou nacisté, členové německé páté kolony, Hitlerovi stoupenci, kteří se usídlili v cizině, aby Třetí říše měla místní podporu během plánované expanze. Všimli jsme si, že každý večer zastavují u sousedního domu dvě auta. Vycházeli z něho povýšeně se tvářící muži v hnědých košilích a vysokých botách. Věděli jsme, že v takovém sousedství nemůžeme zůstat dlouho.